

УДК 338.439.01

DOI 10.33244/2617-5959.1(2).2018.208-217

Туржанський В. А.,

к.е.н., доцент,

старший науковий співробітник

Університету ДФС України,

ORCID ID 0000-0001-7920-8389

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ АГРОПРОДОВОЛЬЧОГО РИНКУ УКРАЇНИ ЗА УМОВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ ТА СОТ

У статті досліджено проблеми розвитку агропродовольчого ринку України, його інтеграцію у світовий агропродовольчий ринок в умовах глобалізації та СОТ, а також забезпечення його економічної безпеки; проведено оцінку міжнародної конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської сировини і продовольства відповідно до товарної номенклатури УКТ ЗЕД; визначено пріоритети експортної спеціалізації агропродовольчого комплексу України; здійснено порівняльний аналіз товарних груп продукції рослинництва в контексті показників конкурентоспроможності та продовольчої незалежності; визначено стратегічні напрями адаптації агропродовольчого ринку України до умов глобалізації та СОТ; запропоновано комплекс заходів державної підтримки вітчизняного аграрного сектору з метою забезпечення адаптації агропродовольчих ринків України до умов глобалізації та СОТ.

Ключові слова: економічна безпека, агропродовольчий ринок, глобалізація, СОТ, УКТ ЗЕД, індекс виявлених конкурентних переваг (RCA).

Туржанский В. А. Обеспечение безопасности агропродовольственного рынка Украины в условиях глобализации и ВТО

В статье исследованы проблемы развития агропродовольственного рынка Украины, его интеграцию в мировой агропродовольственный рынок в условиях глобализации и ВТО, а также обеспечение экономической безопасности; проведена оценка международной конкурентоспособности отечественного сельскохозяйственного сырья и продовольствия в соответствии с товарной номенклатурой УКТ ВЭД; определены приоритеты экспортной специализации агропродовольственного комплекса Украины; осуществлен сравнительный анализ товарных групп продукции растениеводства в контексте показателей конкурентоспособности и продовольственной независимости; определены стратегические направления адаптации агропродовольственного рынка Украины в условиях глобализации и ВТО; предложен комплекс мер государственной поддержки отечественного аграрного сектора с целью обеспечения адаптации агропродовольственных рынков Украины в условиях глобализации и ВТО.

Ключевые слова: экономическая безопасность, агропродовольственный рынок, глобализация, ВТО, УКТ ВЭД, индекс выявленных конкурентных преимуществ (RCA).

Метою статті є дослідження особливостей адаптації агропродовольчого ринку України до умов глобалізації та СОТ, а також забезпечення його економічної безпеки.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації питання спрощення процедур міжнародної торгівлі стає визначальним фактором економічного зростання світової економіки за рахунок безперешкодного руху товарів через державні кордони. За останнє десятиліття подальше спрощення процедур торгівлі було визначальним чинником у міжнародному економічному просторі, які формалізувались у вигляді безперервних багатосторонніх переговорів з торгівлі в межах Світової організації торгівлі (далі – СОТ). Вагомий вплив на подальший розвиток міжнародної торгівлі мають результати 9-ї Міністерської конференції СОТ (грудень 2013 р., о. Балі, Індонезія), за результатами якої була прийнята Угода СОТ про спрощення світової торгівлі (Agreement on trade facilitation, далі – АТФ) [1], яка вже ратифікована Верховною Радою України 2015 р. [6]. Цією угодою передбачено подальше спрощення процедур міжнародної торгівлі шляхом зниження рівня митних оглядів і перевірок, прискорення часу випуску товарів, самостійного накладання економічними операторами митного забезпечення, митного оформлення товарів та транспортних засобів на території авторизованого економічного оператора або в іншому місці, дозволеному митницею, тощо. Це, у свою чергу, сприяє розвитку міжнародної торгівлі та ринку товарів, у тому числі агропродовольчого ринку України та забезпечення його безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам, пов'язаним з розвитком агропродовольчого ринку України, його роллю на світовому агропродовольчому ринку, реалізацією євроінтеграційних перспектив, формуванням послідовної та цілеспрямованої політики аграрних реформ, присвячені наукові праці багатьох вчених-економістів. Найбільш відомими є роботи В. І. Власова [2], П. І. Гайдуцького [3], С. М. Кваші [4], Л. І. Михайлової [5] та ін.

Однак наявні відмінності в окремих їхніх точках зору стосовно перспектив зовнішньоекономічних векторів розвитку агропродовольчого ринку України у світовому економічному просторі та забезпечення їхньої економічної безпеки підтверджують складність й актуальність цієї проблеми, що зумовлює потребу у подальших наукових дослідженнях.

Основні результати дослідження. Конкурентоспроможність вітчизняного агропродовольчого комплексу повинна ґрунтуватися на його конкурентних перевагах. Очевидно, що розвиток зовнішньої торгівлі сільськогосподарською сировиною і продовольством має бути підпорядкований завданню ефективного використання ресурсного потенціалу вітчизняної аграрної економіки. Відповідно до теорії порівняльних переваг Хекшера-Оліна регулювання може спотворити функціонування ринкового механізму, знизити ефекти від міжнародного поділу праці, адже дозволить повною мірою використовувати порівняльні переваги.

Порівняльні переваги національної економіки можна розділити на реальні та потенційні. Потенційні порівняльні переваги формуються рівнем ресурсного забезпечення, проте виробничі можливості з огляду на дії певних причин можуть залишатися нереалізованими. У випадку України використання інструментів державного регулювання, спрямованих на формування й посилення порівняльних переваг аграрного виробництва, доцільно використовувати і в перспективі, що не спотворюватиме ефект від використання порівняльних переваг.

У дослідженні на основі методів кількісного аналізу порівняльних переваг вітчизняної агропродовольчої сфери доведено, що одним з інструментів для оцінки порівняльних переваг є модифікований індекс виявлених порівняльних переваг (RCA). Результати оцінки індексу виявлених порівняльних переваг для товарів продовольчих груп 2010–2016 рр. наведено в табл. 1.

Таблиця 1

Результати оцінки індексів виявлених порівняльних переваг до товарів продовольчої групи України, 2010–2016 рр.

Код і назва товарів згідно з УКТЗЕД	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	У середньому за 2007–2013 рр.
I. Живі тварини, продукти тваринного походження	-0,129	-1,293	-1,411	-1,021	-0,802	-1,447	-1,289	-1,056
01 живі тварини	-2,733	-3,072	-2,706	-3,466	-2,754	-3,395	-2,897	-3,003
02 м'ясо та істівні субпродукти	-0,541	-2,939	-2,628	-2,170	-1,091	-1,693	-1,320	-1,769
03 риба і ракоподібні	-4,457	-5,640	-3,586	-3,843	-3,949	-4,466	-4,458	-4,343
04 молоко та молочні продукти, яйця птиці; натуральний мед	1,734	1,068	0,565	1,022	0,842	0,271	0,236	0,820
05 інші продукти тваринного походження	-0,265	-1,185	-1,495	-0,994	-1,382	-1,745	-1,680	-1,249
II. Продукти рослинного походження	0,599	0,822	0,729	0,388	0,412	0,467	0,469	0,555
06 живі дерева та інші рослини	-3,482	-4,368	-4,315	-4,269	-4,684	-5,434	-4,943	-4,499
07 овочі	0,839	-0,623	0,061	-0,631	-0,704	-0,923	-1,232	-0,459
08 істівні плоди та горіхи	-0,828	-1,736	-1,932	-1,801	-1,848	-2,599	-2,927	-1,953
09 кава, чай	-3,584	-3,921	-3,931	-3,711	-3,785	-4,083	-4,075	-3,870
10 зернові культури	2,080	2,713	2,930	2,285	2,099	2,469	2,302	2,411
11 продукція борошномельно-круп'яної промисловості	-0,060	0,789	0,834	0,536	0,106	0,447	0,929	0,512
12 насіння і плоди олійних рослин	1,517	1,291	1,381	1,258	0,913	0,720	0,924	1,143
13 шелак природний	-4,382	-5,201	-4,615	-3,993	-4,379	-4,552	-4,554	-4,525
14 рослинні матеріали для виготовлення	1,130	0,590	1,089	0,096	-0,262	-1,497	2,606	0,536
III. Жири та олії тваринного або рослинного походження	1,390	0,639	0,912	1,212	1,279	1,472	1,430	1,191
IV. Готові харчові продукти	-0,114	-0,579	-0,630	-0,519	-0,731	-0,702	-0,633	-0,558
16 продукти з м'яса, риби	-1,359	-1,959	-1,385	-1,267	-1,612	-1,639	-1,681	-1,557
17 цукор і кондитерські вироби з цукру	1,463	0,377	-0,021	-0,659	-0,655	0,542	0,345	0,199
18 какао та продукти з нього	0,173	-0,179	-0,262	-0,172	-0,384	-0,479	-0,543	-0,264
19 готові продукти із зерна	0,321	-0,047	0,101	0,159	0,020	-0,074	-0,083	0,057
20 продукти переробки овочів	-0,094	-0,997	-0,937	-0,604	-0,896	-0,674	-0,427	-0,661
21 різні харчові продукти	-1,837	-2,246	-2,219	-1,879	-1,995	-1,977	-1,694	-1,978
22 алкогольні і безалкогольні напої та оцет	0,520	-0,005	0,230	-0,050	-0,796	-1,113	-1,154	-0,338
23 залишки і відходи харчової промисловості	0,548	0,173	-0,212	0,287	0,229	0,352	0,439	0,259
24 тютюн і промислові заміники тютюну	-1,033	-1,237	-1,412	-1,335	-1,424	-1,511	-1,172	-1,304

Джерело: складено та розраховано за даними Державної служби статистики України.

Оцінка міжнародної конкурентоспроможності вітчизняної сільськогосподарської сировини і продовольства, відповідно до товарної номенклатури УКТ ЗЕД (24 товарні групи), дала змогу виявити, що наша країна володіє конкурентоспроможністю тільки за

групою «10 Злаки», куди входять пшениця, ячмінь, жито, овес, кукурудза, рис, сорго зернове, гречка та інші злаки; жири та олії тваринного або рослинного походження; насіння і плоди олійних рослин; молоко та молочні продукти, яйця птиці; продукція борошномельно-круп'яної промисловості; залишки і відходи харчової промисловості (рис. 1).

Індекс виявлених конкурентних переваг (RCA) для групи «зернові культури» 2010 р. досяг 2,08, а 2016 р. – 2,302. У середньому впродовж 2010–2016 рр. індекс виявлених порівняльних переваг для цієї групи був 2,411. Передумовою для нарощування обсягів експорту у 2012–2013 маркетингових роках став рекордний в історії України врожай зернових обсягом 63,4 млн т, з яких 29,7 млн т – кукурудза.

Активному розвитку нових ринків збуту сприяє й та обставина, що Державну продовольчо-зернову корпорацію України (ДПЗКУ) з липня 2013 року внесено до реєстру постачальників зернових культур Всесвітньої продовольчої програми Організації Об'єднаних Націй (ООН). Це не тільки надасть змогу отримати доступ до нових ринків, а й підтверджує високий рівень довіри до якості української аграрної продукції на міжнародній арені. Надалі Україна лише зміцнюватиме свої позиції на світових ринках. За прогнозами Продовольчої програми ООН (FAO), в Україні відсоток зростання аграрного виробництва і, відповідно, експорту сільськогосподарської продукції до 2020 р. збільшиться на 60 %.

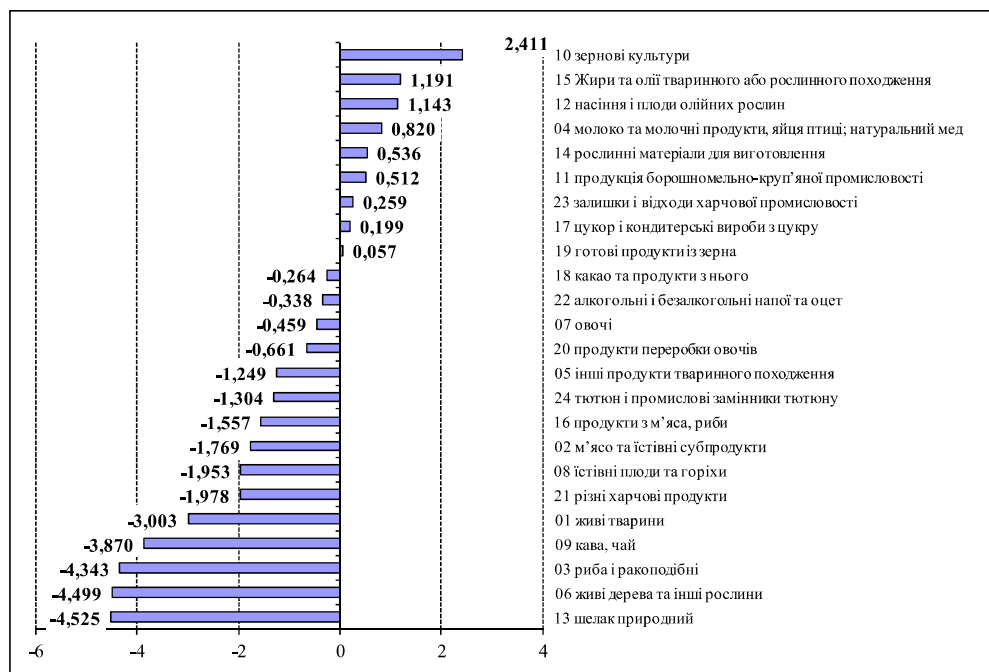

Рис. 1. Індеси порівняльних переваг до товарів продовольчої групи України в середньому за 2010–2016 рр.

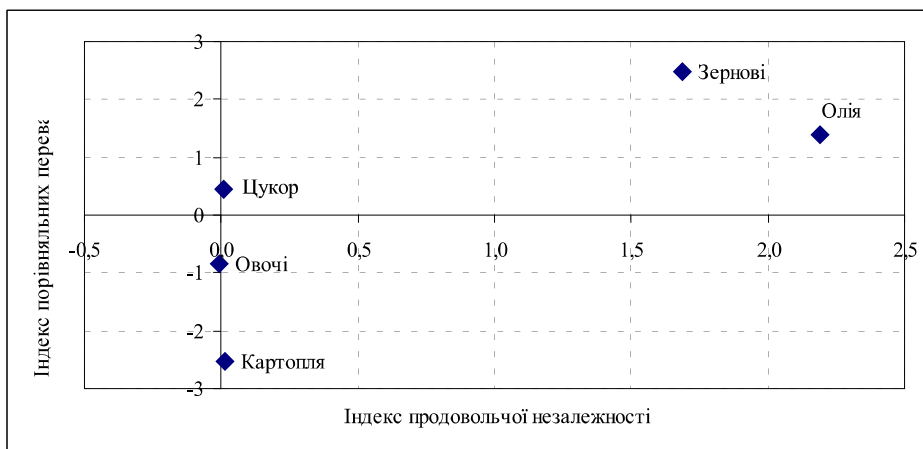
Джерело: складено та розраховано за даними Державної служби статистики України.

На нашу думку, Уряду країни потрібно ретельно зважити пріоритети експортної спеціалізації агропродовольчого комплексу, віддаючи переваги вивезенню товарів із високою доданою вартістю. Позитивним є те, що показник конкурентоспроможності для групи «продукція борошномельно-круп'яної промисловості» виявився позитивним, починаючи з 2009 р., і становив 0,929 2013 р., жири та олії тваринного або рослинного походження – 1,430, цукор і кондитерські вироби з цукру – 0,345.

Розрахунки свідчать, що вітчизняний агропродовольчий комплекс є неконкурентоспроможним за переважною більшістю продовольчих товарних груп. Так, у середньому за 2010–2016 рр. індекс виявлених порівняльних переваг для групи «М'ясо та їстівні субпродукти» дорівнював 1,769, для групи «Живі дерева та інші рослини» – –4,499, «Живі тварини» – –3,003, «Їстівні плоди та горіхи» – –1,953, «Овочі» – –0,459. Отже, стосовно груп сільськогосподарських і продовольчих товарів із високою доданою вартістю: м'яса, м'ясних продуктів, живих тварин, фруктів, овочів – для нашої країни характерний досить низький рівень конкурентоспроможності. Очевидно, Україна в аграрній сфері домоглася положення експортера сировини. Тим часом хоча б часткове заміщення вітчизняного експорту зерна вивезенням борошна дозволило б збільшити національний дохід нашої країни.

Модель двокритеріального аналізу продовольчого ринку «продовольча незалежність – конкурентоспроможність» дозволяє нам також провести оцінку за окремими товарними групами.

На рис. 2 наведено порівняльний аналіз товарних груп продукції рослинництва в контексті показників конкурентоспроможності та продовольчої незалежності.

Рис. 2. Індеси порівняльних переваг товарних груп продукції рослинництва 2015 р.

Джерело: складено та розраховано за даними Державної служби статистики України.

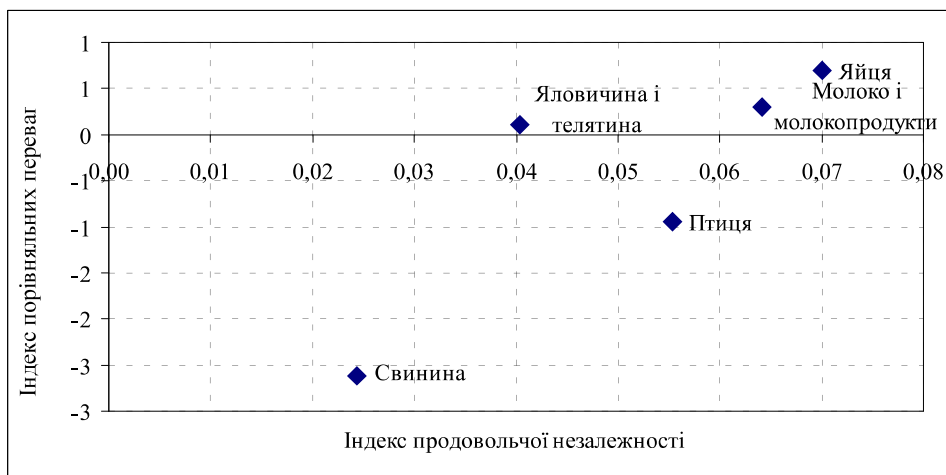
До першої групи товарів (перший квадрант) віднесено зернові та олію, тому що вони є конкурентоспроможними, а продовольче забезпечення національних споживачів цією продукцією перевищує рівень продовольчої незалежності. У середньому за 2010–2015 рр. індекс порівняльних переваг для зернових становив 2,096, а для олії – 1,227, тобто обидва види продукції мають високу конкурентоспроможність у світі.

Значення індексу продовольчої незалежності для зернових становив 1,686, а для олій – 2,118. Зазначимо, що показники продовольчої незалежності для цих культур є досить високими, що не може призвести до зміщення цих видів продукції у другий квадрант.

Ряд видів вітчизняної продукції рослинництва опинились у третьому квадранті. Овочі й картопля у 2010–2015 рр. були недостатньо конкурентоспроможними навіть на внутрішньому ринку, що призвело до втрати продовольчої незалежності або критичного стану за цими видами продукції. Індекс продовольчої незалежності для овочів 2015 р. дорівнював $-0,009$, для цукру $-0,006$, для картоплі $-0,016$. Індекс порівняльних переваг для фруктів дорівнював 4,69.

Важливою обставиною є те, що в групі рослинницької продукції володіє середньою конкурентоспроможністю і продовольчою незалежністю цукор, однак перевищення обсягів імпорту під час незначного експорту змістило цю групу у другий квадрант. Порівняльний аналіз товарних груп продукції тваринництва в контексті показників конкурентоспроможності та продовольчої незалежності наведено на рис. 3.

Представлені дані свідчать, що перший квадрант формують яйця (індекс порівняльних переваг $-0,696$, а продовольчої незалежності $-0,070$), молоко і молокопродукти (індекси 0,064; 0,305), яловичина і телятина (0,040; 0,111). Водночас м'ясо птиці та свинина були неконкурентоспроможними на внутрішньому ринку із критичною продовольчою незалежністю. Так, індекс продовольчої незалежності для м'яса птиці становив $-0,055$, для свинини $-0,024$, а в цілому для м'яса $-0,041$. Індекс порівняльних переваг для м'яса птиці дорівнював $-0,945$, для свинини $-2,621$, а в цілому для м'яса $-1,693$. Очевидно, інструменти захисту й підтримки сільського господарства у 2008–2012 рр. не дозволили вітчизняним товаровиробникам у сформованих економічних умовах домогтися міжнародної конкурентоспроможності, а також досягти продовольчого забезпечення на рівні вище порога продовольчої незалежності.

Рис. 3. Індеси порівняльних переваг товарних груп продукції тваринництва 2015 р.

Джерело: складено та розраховано за даними Державної служби статистики України.

Пріоритетним напрямом посилення конкурентних переваг на зарубіжних ринках повинна стати державна підтримка аграрного сектору у форматі розвитку маркетингового аспекту «зеленого кошика» СОР, про що свідчить практика реалізації відповідних програм країн ЄС і США.

Водночас Європейська комісія прийняла програму підтримки просування сільськогосподарської продукції на зовнішніх ринках та інформаційного забезпечення потенційних споживачів (The Program to Provide information on and to promote agricultural products in the European Union). Загальний бюджет програми – 51 млн євро. У межах цієї програми розглянуто 40 національних програм і 25 рекламних та інформаційних програм із 14 країн ЄС, на які наприкінці 2005 р. виділено 8,2 млн євро. Завдяки цим програмам європейці планують вийти на агропродовольчі ринки США, Канади, Росії, України, Австралії, Японії, Китаю, Індії, Бразилії, Норвегії та Швейцарії.

У США широкого розвитку набула система федеральних і регіональних програм маркетингової підтримки продукції. Міністерство сільського господарства США структурно забезпечує два основних напрями маркетингової підтримки аграрного сектору на внутрішніх і міжнародних ринках. Перший напрям забезпечує Служба сільськогосподарського маркетингу (Agricultural Marketing Service), яка надає маркетингові послуги фермерам, переробникам, дистрибуторам і споживачам сільгосппродукції. Спільно з іншими підприємствами галузі розробляються і підтримуються стандарти якості продуктів харчування. Служба маркетингу також керує програмою Міністерства сільського господарства США щодо закупівлі товарів, яка надає допомогу споживачам у питаннях харчування. У сферу діяльності цієї служби входять кілька таких програм.

Адаптація агропродовольчих ринків України до умов глобалізації та СОР зі стратегічної точки зору повинна передбачати такі процеси розвитку: просування передових методів організації сільськогосподарського виробництва, зміцнення науково-технічної бази та всебічне підвищення конкурентоспроможності сільського господарства; посилення переваг, удосконалення політики експорту сільськогосподарської продукції та його диверсифікації; розробка власних стратегічних меж імпорту сільськогосподарської продукції та продовольства; створення глобального ланцюга поставок сільськогосподарської продукції і продовольства та системи мінімізації ризиків, які проявляються на світовому ринку, дієвий захист агропродовольчого сектору, активне використання передбачених правилами СОР механізмів його захисту; творча імплементація міжнародного досвіду розвитку агропродовольчих ринків, особливо країн, які нещодавно стали членами СОР, створення відповідних інституційних структур, галузевих організацій та асоціацій, забезпечення їхнього розвитку; підтримка та заохочення вітчизняних підприємств АПК до виходу на зовнішні ринки з метою завоювання конкурентних позицій на міжнародних ринках сільськогосподарської продукції та продовольства.

Висновки і пропозиції. З метою забезпечення адаптації агропродовольчих ринків України до умов глобалізації та СОР доцільно реалізувати комплекс заходів державної підтримки вітчизняного аграрного сектору. Вважаємо, що для забезпечення дієвості майбутніх заходів внутрішньої підтримки необхідно удосконалити систему інституційного регулювання аграрного сектору, в тому числі удосконалити відповідну правову базу та діяльність управлінських структур. Це вдосконалення має здійснюватися у двох напрямках.

По-перше, необхідно посилити потенціал існуючих структур управління, що здійснюють державне регулювання аграрного сектору. Водночас необхідно провести

моніторинг бази аграрного законодавства, визначити його завдання з погляду відповідності вимогам СОТ.

По-друге, необхідно внести зміни до реалізації державного регулювання аграрного сектору організаційну структуру і базу аграрного законодавства. Ця проблема актуальна, зокрема з точки зору цінового регулювання аграрного сектору, в тому числі формування системи державних закупівель, підтримки продажу продукції сільськогосподарського виробництва, формування й розвитку системи надання фермерам інформаційно-консультаційних послуг щодо кон'юнктури аграрного ринку та в інших напрямках.

Сучасний агропродовольчий ринок характеризується, з одного боку, достатньою насиченістю, відповідністю товарної пропозиції платоспроможному попиту населення, відносно високим рівнем фізичної доступності продовольчих товарів за рахунок розвиненої торгової мережі, з іншого – нерозвинутою інфраструктурою ринку сільськогосподарської продукції, істотними ціновими диспропорціями, високим рівнем монополізації, що вимагає удосконалення його функціонування у таких напрямках:

- розвиток інфраструктури ринку на основі участі держави на відповідних рівнях у створенні розгалуженої системи оптової ланки, включаючи оптові ринки, розподільчі центри та інші оптові структури; збільшення кількості та розширення сфери діяльності збутових кооперативів з метою реалізації виробленої сільськогосподарськими товаровиробниками продукції переважно на регіональному рівні; активізація біржової торгівлі;

- посилення заходів з обмеження монопольної діяльності окремих переробних підприємств і торговельних мереж. Доцільно ввести порядок, згідно з яким у торгових мережах усіх рівнів кількість продукції вітчизняного виробництва повинна бути не менше 50 % від їхнього загального товарообігу;

- встановлення граничних розмірів торгових націнок на окремі продовольчі товари масового попиту (хліб, цукор, олія, молоко пастеризоване та ін.), у разі перевищення яких можливе тимчасове або постійне позбавлення ліцензій тощо;

- поетапне відновлення системи державного замовлення для організації шкільного харчування, забезпечення продовольчими товарами сімей з невисоким рівнем доходу, постачання збройних сил та інших структур з метою підвищення попиту на агропродовольство;

- організація на всіх рівнях доступної для учасників агропродовольчого ринку інформації про ціни, обсяги продажів, товарні запаси на цьому ринку, прогностичні показники його функціонування, підвищення рівня відкритості ринкової інформації.

Лібералізація світової сільськогосподарської торгівлі в рамках СОТ відбувається за двома основними напрямками: зниження рівня регулювання зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією і зменшення внутрішньої підтримки сільського господарства. У цьому зв'язку виникає проблема зіставлення ефектів прийняття країною на себе зобов'язань щодо лібералізації зовнішньоторговельної та внутрішньої політики, визначення того, які зобов'язання спричинять найбільші втрати або супроводжуватимуться приростами суспільного добробуту.

Із вищевикладеного випливає, що в умовах лібералізації та відкритої економіки аграрна політика України повинна формуватися і втілюватися в життя з урахуванням комплексного досягнення нижченаведених цілей: забезпечити повніше й ефективніше використання наявного в країні потенціалу виробництва й переробки сільськогосподарської продукції

та постійно нарощувати цей потенціал. Основні завдання, що визначають досягнення цієї мети, поділяються на дві групи. По-перше, структура сільськогосподарського виробництва повинна удосконалюватися, хоча б згідно з порівняльними перевагами країни, що засновується. По-друге, необхідно забезпечити перетворення порівняльних переваг країни в галузі сільського господарства у конкурентні переваги. У сукупності це потребує розвитку виробництва, переробної промисловості та ринкової інфраструктури аграрного сектору, зокрема поліпшення рівня сільськогосподарської освіти й аграрної науки.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Agreement on Trade Facilitation Ministerial Decision of 7 December 2013 [Electronic resource]. – Режим доступу : https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/mc9_e/desci36_e.htm.
2. Власов В. І. Експорт та імпорт продукції аграрного сектору України: стан та тенденції / В. І. Власов; за ред. С. М. Кваші. – К. : ННЦ ІАЕ, 2013. – 80 с.
3. Гайдучкий П. І. Україна і ЄС: проблеми інтеграції [Електронний ресурс] / П. І. Гайдучкий. – Режим доступу : <http://gazeta.dt.ua/international/ukrayinayes-problemiintegraciyi-.html>.
4. Кваша С. М. Стан та тенденції розвитку сільського господарства країн-членів Європейського Союзу / С. М. Кваша, К. С. Кваша. – К. : ННЦ ІАЕ, 2013. – 40 с.
5. Михайлова Л. І. Стратегічні напрями зовнішньоекономічної діяльності в аграрному секторі України у контексті реалізації інтеграційних прагнень / Л. І. Михайлова // Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року : зб. матеріалів Всеукр. конгресу вчених економістів-аграрників. – К. : ННЦ ІАЕ, 2013. – С. 281–286.
6. Про ратифікацію Протоколу про внесення змін до Марракеської угоди про заснування Світової організації торгівлі : Закон України, ратифіковано Верховною Радою України : Закон : від 04.11.2015 № 745-VIII // Відомості Верховної Ради (ВВР). – 2015. – № 49–50. – Ст. 456.

REFERENCES

1. Agreement on Trade Facilitation. Ministerial Decision of 7 December 2013, available at: https://www.wto.org/english/thewto_e/minist_e/mc9_e/desci36_e.htm (Accessed 12 June 2018).
2. Vlasov V.I. (2013). Eksport ta import produktsii ahrarnoho sektoru Ukrainy: stan ta tendentsii ; za red. S. M. Kvashi. K. : NNTs IAE, 2013. 80 s.
3. Haidutskyi P.I. Ukraina i Yes: problemy intehratsii [Elektronnyi resurs]. Rezhym dostupu : <http://gazeta.dt.ua/international/ukrayinayes-problemiintegraciyi-.html>.
4. Kvasha S. M., Kvasha K. S. Stan ta tendentsii rozvytku silskoho hospodarstva krainchleniv Yevropeiskoho Soiuzu. K.: NNTs IAE, 2013. 40 s.
5. Mykhailova L. I. Stratehichni napriamy zovnishnoekonomichnoi diialnosti v ahrarnomu sektori Ukrainy u konteksti realizatsii intehratsiinykh prahnen. Stratehiia rozvytku ahrarnoho sektoru ekonomiky na period do 2020 roku : zb. materialiv Vseukr. konhresu vchenykh ekonomistiv-ahramnykiv. K.: NNTs IAE, 2013. S. 281–286.
6. The Verkhovna Rada of Ukraine (2015), The Law of Ukraine “On ratification of Protocol on amendments to the Marrakesh Agreement Establishing the World Trade Organization”, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/745-19> (Accessed 13 June 2018).

Turzhanskyi V. A. Providing safety of the agricultural market of Ukraine in the conditions of globalization and WTO

The article analyzes the problems of the development of the agro-food market of Ukraine, its integration into the global agro-food market in the conditions of globalization and WTO, as well as ensuring its economic security; An assessment of the international competitiveness of domestic agricultural raw materials and food in accordance with the commodity nomenclature; the priorities of the export specialization of the agro-food complex of Ukraine are determined; a comparative analysis of commodity groups of crop production in the context of indicators of competitiveness and food independence; defined strategic directions of adaptation of the agro-food market of Ukraine to the conditions of globalization and WTO; a package of measures for state support of the domestic agricultural sector was proposed to ensure adaptation of the agro-food markets of Ukraine to the conditions of globalization and WTO.

Key words: economic security, agro-food market, globalization, WTO, index of revealed competitive advantages (RCA).

Стаття надійшла до редколегії 18 грудня 2018 року